

SZABÓKY ADOLF

(1821-1880.)

A magyar iparosság apostola volt. Mindössze 59 évet élt. Ennyi idő a maradé alkotások kimódolásához soknak éppen nem mondható, a nagy elgondolások megvalósításához meg szinte kevés. Dr. Szabóky Adolf élete mégis igen gazdag időtálló tettekben. Azóta, hogy az élők sorából elköltözött, már több mint félszázad múlt el. Ezalatt az idők múlása beigazolta azt, hogy halála tényleg csak testének elmúlása volt, mert vezérlő elve: «*dilectio Dei et proximorum*», nem múlt szólam volt, hanem – az Isten és az embertársak szeretete – még ma is a legidősebb életcél. Megvalósítására életét adta. A nemzet életének fejlődésében ugyanis a szociális összefogás gondolata ma még idősebb, mint volt az ő korában. Az idő tehát még azt is beigazolta, hogy dr. Szabóky Adolf alkotásai ma is élők, fejlődésre képesek és szükségesek. A lelke jó egy századdal látott előre. Már akkor észrevette a magyar élet szociális körülményeinek fejlődő nehézségeit. De jól látta meg ugyanakkor a szervezésben és a tömörülésben rejlő erők nagyságát is. Ennek következménye volt az, hogy dr. Szabóky Adolfnak egész élete minden tétével, a leghatározottabb elhivatottság jeleit mutatta. Miként nagy piarista kortársai közül Trautwein János az Eucharisztia tiszteletét az Oltáregyesület megalapításával akarta tovább fejleszteni; vagy amint Lévy Imre a vallással nem sokat törődő liberális korszaknak hitvalló katolikusait a mai Központi Katolikus Körbe gyűjtötte össze, úgy akarta dr. Szabóky Adolf is életének rátevéssel, «*ad maius pietatis in rementum*» a hazai iparos ifjúságot és társadalmat egybegyűjteni és annak kultúráját, Kalazanti Szent József szellemében felemelni és kiművelni. Dr. Szabóky Adolf életének ezirányú beállítottságát sa magyar nemzeti és szociális téren kifejtett munkálkodását a Katolikus Legényegylet megszervezése mutatja meg a leghívebben. Itt találjuk meg dr. Szabóky Adolf múltjának azon emléköveit, amelyeket szívós és fáradhatatlan munkásságával önzetlenül tárt fel, mintegy a sziklák nyers anyagából ő maga fejtett ki és formált ma is élő, idősebb tényékké.

Schneider András szücsmesternek és szelídlelkű nejének: Weidinger Erzsébetnek Adolf fia egyéni életét 1821 szeptember 9-én kezdte meg Budán, a Fazekas-tér 3. számú családi házában, a mai Szilágyi Dezső téren. Az egyszerű, de bensőséges családi környezet mélyen vallásos élete a fejlődő gyermek lelkiületére igen nagy hatást gyakorolt. Schneider Adolf neveltetése tehát ennek megfelelően vallásos és szigorú volt. Atyjának Istenbevetett hite, anyjának gyengéd szeretete egész életére kiható legnagyobb példaadás volt. Atyját bár korán elvesztette, mégis nevelésében ifjúkoráig a tőle kapott, lemérhetetlenül is nagy fajsúlyú szellemi örökséget, mint minden jónak forrását, egész életén át érezte s vitte magával.

A piarista étellel a kegyes atyák kezén levő budai archigymnasiumban végzett tanulmányai folyamán ismerkedett meg. A német anyanyelvű kis diák ekkor

már jól beszélt magyarul is. A rend nagyjai közül nemcsak Dugonics András gyönyörű magyarságát ismerte, hanem Horányi Elek, Révai Miklós és mások érzésvilágát is. A XIX. század folyamán ugyanis a piaristák háza német Pest-Budán «a magyarság vára» volt. Az ifjú Schneider Adolf a két humaniorai osztály elvégzése után, 1837. szeptember 14-én lépett a kegyestanítórendbe. A kétéves próbaidőt Kecskeméten töltötte (1837-39). Egészen szokatlan, hogy a nevét «cum indultu regis» már ekkor «Szabóky»-ra változtathatja. Ezután két évig gyakorló tanítást végez Nagykanizsán (1839-41), majd Vácra kerül a bölcséleti tanfolyamra (1841-43), amely után Nyitrán a teológiai tanulmányait végzi el (1843-45) és 1845-ben megszerzi a budapesti tudományegyetemen a bölcsészdoktori diplomát is. A következő tanévet (1845-46) Pozsonyszentgyörgyön tölti, ahol papi és tanári előkészületének ideje is lezárul, mert 1846-ban az egyházirend szentségét is felveszi. Most már, mint teljesen kész piarista tanár kerül Szegedre, ahol 1846-48 folyamán tanít, és szívesen hallgatott szónok gyanánt mondja szentbeszédeit. Jóságos és szociális érzéssel eltelt lelke az árvízzel kapcsolatos mentés idején, az első izben mutatja meg azt, hogy mennyi abban az embertársakért cselekedni és áldozatot hozni tudó «dilectio proximorum» ... Segítő közreműködéseért királyi elismerésben részesült. Az Alföldről két év múlva Erdély fővárosába, Kolozsvárra került (1849-50), ahol mint templomi hitszónok, jártasságával csakhamar kitűnt. Mint tanár nagyszerű előadásaival keltett figyelmet. A kolozsvári rendházat látogató Tamásy József tartományfőnök figyelmét is magára vonta, aki Szabóky Adolfot a következő tanévre a pesti rendházba helyezte át. A pesti piaristák neve és szereplése ebben az időben már igen jól ismert volt a nagyközönség előtt. Erre vonatkozóan írta Horányihoz küldött levelében a protestáns Losonczy a következőket: «a pesti piaristák a XIX. század elején nemcsak az ifjúságnak magyarosításával vívtak ki maguknak kitűnő nevet és nemzeti elismerést, hanem életükkel is a legnagyobb humanizmust szolgálták.»¹ Az áthelyezés eme körülménye természetes, hogy dr. Szabóky Adolfra is ösztönzően hatott.

Hogy milyen komoly elhatározással választotta Szabóky Adolf *életpályáját*, és arra milyen nagy körültekintéssel készült, azt megmaradt naplótöredékének lapjai bizonyítják. Belőle azonban következtetéseket tehetünk családi otthonának körülményeire és gyermekkorára is. Miként diák korában, hasonlóan rendi növendék korában is gyakran «érez szeszélyt a verselésre». Töredékben fennmaradt költeményeiből a nemzeti felújulás szelleme árad. A felébredt nemzeti érzés hangja szólal meg történelmi tárgyú költeményeiben (Királyválasztás, IV. Béla és Frangepán, Hadítélet, Kanizsa). Több balladája, szonettje és néhány lírai költeménye maradt meg. Ezekben a vallásos lélek és az édes anyját szerető gyermek érzésvilága lát napvilágot (Keserv, Fájdalom, Isten keze). Ilyen a «Szent István» című legendáskában «Az anya imája» (1843), valamint egyéb, anyjához írt, de aligha elküldött költeményének hangja is (1843. november 24), vagy a «Fájdalom» szonettje is, amelyben anyjáért így könyörög: «Megáldva őt, vedd vissza jó anyámat a testi épség éltető karába!» Ifjú éveinek lírája többször kissé fájdalmas hangulatú. Ez úgy látszik egyrészt atyja korai halálával, másrészt pedig a szerzetesi lemondással, a szent kereszt és az elmúlás gondolatával társul. Bármennyire szívesen verselt is, költői készsége nem mondható különösnek.

A szülői ház ráhatásain és emlékein kívül Szabóky Adolf fejlődő ifjú lelke jelentős benyomásokat kapott a *piarista atyák* részéről is. Főképpen Ma jer Károly jóindulatú pártfogását mondja felejthetetlennek. Elhalt atyjának óhaján kívül, úgy

látszik az ő ráhatása is elhatározó befolyással érvényesülhetett Szabóky Adolf lelkében az életpálya választásakor. «Benne a jőtevőt, a határtalan szelídségű jóakarót tisztetem, – mondja róla naplójában. Ő igazítá lelkemet a világ szeszélyteljes útjain, ő ujjaimat a lant húrjain, ő szózatomat az ékesszólás virányain.» Valószínű, hogy Majer Károly közvetlen és egyetemes ráhatása acélozta meg Szabóky hazafias érzésvilágát is, és keltette fel lelkében a törhetetlen iparkodás és a komoly elhatározás erejét, amellyel, – miként azt naplója mondja -, «ő maga is nemzetiségünket és annak magasztos eszközeit, a nyelvet művelni és terjeszteni akarta. Sugárövezte valóddal tűnőngsz, mézédű szavakba burkolod tette hívó intésed bühatályát! Meg lón Ő» (Napló, 1843. november 20.) A családi háznak és az iskolának ez a kettős környezethatása termelte ki tehát Szabóky Adolf ifjú éveinek érzésvilágát, és indította meg azt a szellemi fejlődési folyamatot, amelyből Szabóky Adolf lelke az elnyomatás idején megizmosodva, nagy átfogó erővel lép ki a nemzeti és szociális élet tevékenységének színterére.

Az ifjú Szabóky *egyéniességének* vallásos érzésvilága és Istenszemlélete is a szülőktől és az iskolától kapott alapon fejlődik tovább és szélesedik ki. Erre mutat lord Byron életéből vont tanulsága is: «e világoni bajokat állhatatos lélekkel tűrnünk illik, nehogy az életsorvasztó melancholia gyötrelmei örölkék meg erőinket; jie remegjük a halált iszonyú rémként, hanem tekintsük azt egyedül e világból más jobbrai átmenetnek» (Napló, 1843. október 28). A túlvilág és az elmúlás gondolatával egyébként is sokszor foglalkozik. Ezt mutatja 1843. november 1-i feljegyzése is. «Harangoznak imádságra; jerünk kérjük az Istent, hogy ez élet után kegyelmezzen nekünk, mert a deák költő szerint. . . moreris, Victima nil miserantis orci, . . . omnes eo cogimur!» Istenimádásáról beszédesen szóló feljegyzése a következő: «Az imahelyről jövök, s keblem ritka buzgalomtól hevítette Istenéhez fohászokodott. Szeszélyt érzék a verselésre s a szent keresztről így dallék:

Hevül szívem e tárgy miatt
Lángoló érzelmmel,
Föl nem cserélném e világ
Bármilly dús kincsivei!

Föltekintek rád áhítattal.
Könnytörött szemem ...
Imára nyílnak ajkaim,
S ihlettel megteltem:
Az Isten-embert látom ott,
A megtestesült Igét, -
Mint áldozá fel érettünk
Ártatlan életét.»

(Napló, 1843. november 24.)

Ilyenféle volt az az előkészület, amely tartalmat adott Szabóky Adolf *piarista életének az első részéhez*. Ebből a lélektalajból sarjadt ki az istenszolgájának lelkülete. «Pap vagyok! Mióta? Meddig? Az elsőre felelem: Kedves emlékü édesatyám sírba szállta óta! Az ég tudná mivé leendek, ha a kegyes Ég, nemzöm életét még néhány hónappal tovább tartja föl! Szabad nevelés, szabadon engedé kifejlését lelkületemnek. «Istent imádj!» volt szigorú, de büntetéseiben is kegyes atyám nevelési elve. Sírba vivék őt. Porlatag testét fedő hantokon, özvegyi buba mélyedt anyám és az én, csak szívajtolva sírni tudó szemeim emlékkönnyei csillogtanak. Nyugodj, drága atyám, árvult életem legkiesebb perczetenei azok, mik boldogult

valódat s evvel meglankaszthatatlan atyai szeretetedet elem varázsolják! Mi volt anyám, e fejére omlott búhajok közepette? Egy éden, melynek boldogságát a zord sors dúlá fel. Ketten ülénk az ablak párkányzatán. A leáldozó nap bágyadozó fényi füstök, szabályos, de búszántotta arcját. Mi lesz belőled, édes Adolfom? Kérdé anyám, azon megfoghatatlan bájjal, melly az ember szívét szendesítőleg karolja át. Én, nem egészen 16 évü, mintegy atyám szelleme által meghatatva, anyámra emelem föl szemeimet, láttam a nap végsugarától telt könnyeket pörgeni búval körözött szemeiből és szám kimondá a sorshatározó választ. «Pap». . . Boldog vagyok-e? Válaszom erre Báró Eötvös József Carhausiának eme szavaiban rejlik: Csak a boldog mondhat le a világról, csak az, kinek szívét erős hit tölti el, lehet boldog kolostorban, vagy olvasd e rímeket:

«Igaz tehát: a zárda annak üdv,
Kit vonz hitének ösztöne:
De kit hiú vigalm' reménye vonz,
A zárda annak börtöne.»

(Napló, 1843. november 24.)

Kézirati hagyatéka szerint az *önművelést* igen korán kezdte. Érdeklődési világa eleinte sokfelé ágazó volt ugyan, de határozott és komoly. A szellemi értékek gyűjtögetésében nagy segítséget jelentett Szabóknak a magyar és a német nyelvnek tökéletes tudása, valamint a latin nyelvben való nagy jártassága is. Iratai között német nyelvű nem sok maradt. E kettős nyelvismerete révén tudott olyan sokat átültetni németből a hazai nyelvre. Ez a nyelvtudása a külföldi, főleg pedagógiai irodalom figyelésén kívül későbbi pályafutásán, előnyt jelentett Szabóky számára személyi kapcsolatok megteremtéséhez is. A komoly munkában is vele járt a humor. Szerette az ellentétek kiemelését is, a szelíd gúnyt és a finom szarkazmust is. Ezért írta a naplójában a következőket: «Kedvem csosszant újra verselleni. Vissza jön ismét ama boldog kor, mellyben poézis tévé édjét napjainnak; adja Isten, hogy ájtatosság fűszere, hívség gyöngye tündököljék és gúny ostora rejljék verseimben!» Talányos és vidám versei között, kora nagy férfairól összegyűjtött kuriózumokat is találunk.

Sok-sok szépen írt, apróbetűs feljegyzése kitartó szorgalmára és önnevelésének szívósságára vet fényt. Rajta keresztül érdeklődési körén kívül, bepillantást nyerhetünk törekvéseinek és célkitűzéseinek tárgyába is. Úgy látszik, hogy idejét állandóan és a legnagyobb tervszerűséggel igyekezett szellemének gyarapítására a lehető legjobban kihasználni. Ennek és csakis az ilyen szigorú munkálkodásnak és fáradhatatlan gyűjtögetésnek lehetett olyan nagyszerű eredménye, mint amilyen volt Szabóky Adolf lelkének tartalma. Ezzel a lélekedzéssel Szabóky egyúttal ránevelte magát az önfegyelmezésre, az önmehtagadásra, valamint a pontos és kitartó munka szeretetére is. Erős elhatározására és szívósságára jellemző azon körülmény is, hogy a mássalhangzóval kezdődő szavak kimondásakor jelentkező nyelvtechnikai nehézségről is teljesen leszoktatta és kiváló szónokká feljlesztette magát.

Az írása, -fiatal és öreg korában egyaránt, – gondos és szép. Feljegyzéseit mindig acéltollhegygel írta. Írásmódja korának szokásos betűvetése, igen apró betűvel írt kaligrafia. Egyenes sorai között állandó és egyforma sorközt tartott. Magyar és német betűi elnagyolást soha sem mutatnak. Szívesen használta a nagy kvart formát. Gondosan összevarrt füzeteinek lapjain átlag ötven sort írt. A sor-

közök sűrűsége és a betűk nagysága nem igen változott meg, még idősebb korában sem. Feljegyzéseinek javarésze könyvmásolat és teológiai jegyzet.

Sokat és sokfélét olvasott. Nagy figyelemmel szedte össze a mennyiségtani ismereteknek és a magyar nyelvnek anyagát, szókincsét. Erre vall a feljegyzései között talált közmondás szólásmód-gyűjtemény és magyarázat. Ezek szerint tehát a magyar nyelvet állandóan és öntudatosan művelte. Irodalmi olvasmányairól higgadt és józan megállapításai vannak. Megítélései tág világszemléletről és korához mérten érett felfogásról tanúskodnak. Szépirodalmi olvasmányai alkalmával, ha együtt él, szenved és örül is a regények jellemeivel, mégis mindig lélek-elemzést végez. Szinte igazi karakterológus már az önnevelés és kiképzés kezdetén is. Szívesen olvassa Jósika Miklós regényeit. A Könnyelműekről ezt mondja: «jobban motivált és kivitt, jellemzett és jellemkövetkező darabot nem olvastam» (Napló, 1844. február 13). «Decibal, remek nyelven van megírva, sok a tény benne, de vajmi kevés a morál, legfeljebb az, hogy hódoljunk szenvedélyeinknek s szeressük hazánkat, mint az utolsó Dák.» Abafiról megállapítja: «Labor improbus omnia vincit». A csehek Magyarországon című regényével kapcsolatban is igen jellemzően nyilatkozik: «Mátyás jelleme, – örülök, mintegy vallomása a szívetragadó Jósikának, – ebben gyűjté meg tehetsége gyöngyeit. Éljen!» (Napló, 1843. november 1.)

Szabóky Adolfot mind a mennyiségtan, mind pedig a magyar nyelv és irodalom kiművelésében nagyban segítette a rendi kereteken belül működő és a teológiát végző tanárjelöltek számára alakított «*Dugonics-Társaság*» is Nyitrán. Ennek értékét főleg abban találjuk, hogy a túltengő klasszikus ismeretekkel szemben abban az időben a magyar nemzeti szellem ébrentartására igen előnyös kihatással volt. Abban a korban az itteni szereplők példája és a kölcsönös buzdítás ugyanis, igen szuggesztív és serkentő erőnek bizonyult a nemzeti öntudatra való ébredés tekintetében. Kitűnő előadói készségét Szabóky Adolf nagy részben itt szerezte meg szónoki jártasságával együtt.

Sok, szépen kidolgozott szentbeszédje mutatja, hogy milyen módszeresen épültek fel szónoklatai, és milyen gondos előkészület előzte meg a Nyitrával szomszédos Berencsen mondott beszédeit. A nyitrai Dugonics-Társaság Szabókyval együtt sok régi magyar piarista atyának lelkében gyűjtotta fel a magyar nemzeti öntudat szikráját. A társaság életét Szabóky is, hogy milyen nagyra tartotta, azt mutatja önbizalma és meggyőződése. «Mint a Dugonics-Társaság tagja, ki állandó hasznot vágyok vonni belőle, többfélét dolgozgatok. Jót-e, rosszat-e, nem tudom: de bizonyos az, hogy mindenkor, valahányszor munka-anyagról gondolkodom, Kazinczynak e versei lebegnek szemeimnek előtte:

«Jót s jól! Ebben áll a nagy titok; ezt, ha nem érted
... Szánts és vess, s hagyjad másnak az áldozatot.»

(Napló, 1843. dec. 27.)

Szabóky Adolf élete – főként pedig – a fiatal tanári évek, a magyar nemzet történelmi fejlődésének legváltozatosabb átalakulási idején peregtek le. Ekkor már a magyar értelmiség nagy részét a francia forradalom eszméi nemcsak megérintették, hanem át is hatották. Ennek következménye lett az, hogy a nemzeti érzés cselekvésre készen állt, a demokratikus felfogás pedig, az önös és kiváltságos rendi alkotmánnyal mindinkább szembe került. A vallásos ideálok hitét itt is felváltja a franciák által kitermelt: haladásban való hit, ez lesz a későbbiekben a nemzeti

fejlődés alapja. Az ifjú nemzedék ebben vakon hisz, mert nyílt szemével jól látta a rendiség hátrányain kívül az ország gazdasági és szociális elmaradottságának nemzeti veszedelmét. Mindebben való eltökéltség, ha rejtve is, de szívósan dolgozott az új magyarságért. A szabadelvűségnek és a nemzeti gondolatnak összefonódása, a magyar nyelvnek nemzetivé való tétele, a Pesti Hírlap hangja, főleg a modern magyar nemzet atyjának: Széchenyi István grófnak, hatalmas vonalú nemzeti programja, minden mesterkedő elnyomás ellenére is, mint egetkérő eszmék, a megvalósulás terére jutottak.

A nemzeti átalakulás emez erjedő folyamata Szabóky Adolfnak lelkét sem hagyta érintetlenül, hanem már az első tanári évek alatt szociális munkára ösztönözte őt is. Életének első fele, – vagyis a szellemi kifejlődés ideje – és a vidéken eltöltött kezdő tanári évek a nemzeti reformeszmék felszívódásának idejével esnek egybe. Míg életének másik fele, -tulajdonképpen férfi korának alkotó ideje, – a Pesten eltöltött 30 tanári év munkáját és társadalmi tevékenységét öleli fel. Ez a hosszabb és a tartalmasabb rész, mert ennek folyamán itt Pesten jut Szabóky Adolf egyénisége a cselekvési lehetőségek által a teljes kifejlődéshez. Fáradhatatlan munkálkodása részben az iskolában folyó nevelő, tanári tevékenység volt, részben pedig az iskolán kívül, az iparosságnak kiművelésére irányult, és a katolikus iparos ifjúságnak megszervezését és felkarolását célozta. Szívvel, lélekkel tanított, és szelíd türelemmel nevelt a középiskolában; lelke azonban elhivatottságában, – mint egykor a piarista rend nagy alapítója: Kalazanti Szent József is, – érezte, hallotta a szózatot: *Tibi derelictus es pauper . . . orphano tu eris adiutor! . . .* Igen, az ő öröksége volt a szegény magyar iparos ifjú. *Abban az időben hazánkban egyedül volt az árva tanoncok gyámola és a gazdátlan mesterlegények pártfogója.*

Ha Szabóky Adolf tevékenységének nagyságát és hatalmas munkabírását szemléljük, akkor nagyon nehezen lehet azt különös isteni kegyelem és elhivatottság nélkül megérteni és magyarázni. Mért valami nagyszerű és megkapó azon ösztönös erő és készség, amely Szabóky Adolfot a gyakorlati élet embereinek mentésére és nevelésére hívja, egy életen át ösztönzi és űzi! Közel száz éve annak, hogy Szabóky a kalazanciusi nevelést hazánkban a legmodernebbül megvalósította, midőn a katolikus legényegyletek által vallásosán nevelt, életrevaló, magyar Krisztoforoszkokat küldött szét a gyakorlati élet számára. Szabóky Adolfnak ez a működése élő és valódi «*dilectio Dei*», valamint élő és valódi «*dilectio proximi*» is a gyakorlatban! Mindaz, ami Szabóky Adolfnak nagystílusú magyar lelkében élt, lobogott és abból a való életben tett lett, az a szent szeretet misztériuma volt. *Í* Lelkét haláláig égette az *élő hit* lángja, hívta a magyar *nemzeti gondolat*, mindvégig űzte a férfi önzetlen *alkotási vágya*. Használni akart, jót akart tenni mindenkinek, főképpen a magyar nemzeti közületnek. Erre hangolta őt a legnagyobb magyarnak, Széchenyinek szava. Erre a nagy életprogramra készült oly nagy becsülettel a lélekelemző fiatal erő. Így hozza majd meg termését a családház egyszerű és tiszta életének, az édes szülők szeretetének és mély vallásosságának magvetése.

Minden kényszerítő avagy előnyadó körülménytől mentesen, még a nagyképüspökő hiúságot is kizárva, Szabóky Adolf csak azért tudott erre a nagy munkára vállalkozni, mert mindig érezte és átélte azt, hogy súlytalanul is súlyos öröksége mire hívja; mindig átélte azt, hogy az első szent karácsonyon leszállott isteni gyermek, milyen szeretetet hozott e földre! . . . *A felebaráti szeretetnek e hatalmas átélésében van elrejtve Szabóky Adolf minden erkölcsi értékének nagysága és elhivatottságának nemessége!* Munkálkodását éppen abban az időben kezdi meg, amidőn a reakció és a szabadelvűség összetűzése a legmagasabbra hágott, és

Bach centralizáló rendszerének bukásával a helyzet a kiegyezésre megérett. Hitének és magyar embertársainak szeretetében található meg tehát Szabóky Adolf *papi, tanári és társadalmi* tevékenységének gyökere.

Papi hivatására kezdettől fogva nagy figyelemmel volt. Körültekintő gondossággal készült a sacerdotium fennsleges állapotára. Legjellemzőbb erre az életpálya választásakor megnyilvánult erős elhatározása. Az édes atyjától kapott erős hit-vonzotta, az édesanyjától öröklött mély vallásosság serkentette fokozott érdeklődését a hittudományok komolyabb művelésére. Ez a lelkiület fejti ki hatását akkor is, amidőn rendfőnöki engedéllyel, mint hittanár a reáliskolában tanítja a katolikus hit igazságait. Lelkének ez a meggyőződése hat szuggesztív erejével akkor is, amidőn az iparoslegények lelki, testi enyhületéről gondoskodik, és társadalmi kilököttségük közepette lelkük sebeire az evangéliumi szeretetet csöppentgeti. Ekkor valóban Kalazanti Szent József szelleme testesült meg, amelyet a gyakorlatban kialakult piarista ésszerűség vezetett eredményre.

A pap Szabókyról Lengyel József, az akkori pesti házfőnök gyászjelentésében a következőket mondja: «Szabóky, mint kegyestanítórendi szerzetes alaposan ismerte rendeltetését s példászerűen felelt meg hivatásának. Külső magaviselete csakúgy, mint érzése, eléggé bebizonyították, hogy szerzete volt eszményképe, melyben, mint gócpontban összpontosultak ágazatos törekvéseinek összes momentumai. Szerzetének ősi törvényeit csak éppen olyan tiszteletben tartotta, mint annak újabkori intézményeit; nem forma szerint, hanem lényegben ragaszkodott azokhoz, mélyen érezte e classicus mondatnak jelentőségét: «*vovere est libertatis, reddere necessitatis*». Papi kötelmeit szépen tudta összeegyeztetni azon köteleességekkel, melyek egy másik téren vevék igénybe szakismereteit. Pap maradt ő akkor is, midőn mint vezérférfiú, magasra emelte és fényesen lobogtatta az iparos osztályok zászlaját. Házi körében s rendtársai között, nyájas, közlékeny, baráti érzelmekben gazdag, testvéri szeretettől lelkesített vala. Legszebb vonása: lelkének kitűnő műveltsége, mely őt kedvelté és szeretetté tette kor- és kartársai előtt».

Mint pap a lelki élet kimélyítését szolgálta még *irodalmi tevékenységével* is. Így sok, szépen szerkesztett szentbeszédje, a néptanodai használatra írt «Kis hittan» (1850), a katolikus tanuló ifjúság számára készült «Egyházi énekek gyűjteménye» (1867), «A szentély lámpája» (Wiesemann után 1860), «A legméltóságosabb Oltáriszentség imádása» (Segur után 1860) és «A trappista» címmel megjelent műve, valamint kéziratban maradt «Xav. Szent Ferenc»-ről, a «Vallás és honszeretet»-ről szóló értekezése, továbbá a «Judaizmus czáfolata» címen gyöngybetűkkel írt pályamunkája és «Vesani in Talmud» című fordítása. Valamennyi a hitélet elmélyítését szolgálta. Tárgyánál fogva itt említhető meg az érsekújvári kódex alapján készült «Régi szent beszédek» és «Szűz Szent Orsolya legendája» című tanulmánya is.

Mint munkatárs már 1845 óta serényen dolgozott Szaniszló Ferenc «Religio és Nevelés» című folyóiratába. Midőn a «Jó és olcsó könyvkiadó társulat 1848-ban megalakult, Fogarassy a legelismertebb nyilatkozatok kíséretében kéri fel őt munkatársnak». Az elnyomatásnak e gyászos korszakában (1850) a szellemi és társadalmi élet elfojtva szorongott, Szabóky is azon kevesekhez csatlakozott egész lélekkel, -mondja róla rendi életrajzírója,-kik a hit fáklyájával kezükben, a romok között életet keresve és keltve, a lesújtott keblekben a remény vigaszát felébreszteni buzgólkodott. *Katolikus szempontból Szabókynek, mint papnak egyik legnagyobb érdeme az, hogy a katolikus hitélet táplálására és a katolikus összefogás irányítá-*

sara szükséges nyomda vállalat megszervezésében nagy és tevékeny része volt. Minden módon odahatott, hogy erre a célra az addig is üdvös tevékenységet kifejtő «Jó és olcsó könyvkiadó társulat», amelynek irányításában ő maga is részt vett, átalakuljon. Ez meg is történt és létrejött a katolikus nyomdaiparnak egyik ma is legnagyobb műintézete, a *Szent István-Társulat*, amelynek irányítását kezdetben, mint titkár, maga Szabóky Adolf vezette.

Szabóky Adolf *egyéniségének kifejlődése* a csúcspontját voltaképpen akkor érte el, amidőn pesti tanárkodása kezdetén a férfi munka küzdőterére lépett, és kibontotta az ifjú években nagy szorgalommal gyűjtött szellemi értékeit, és kifejtette lelkének cselekvő energiáit. Elfogulatlanságtól mentesen érzi és helyesen tudja, hogy képességei s önfegyelmezése révén van *szellemi* értéke és erkölcsi súlya, amely tekintélyét biztosítja, csak hogy ennek kifejlődéséhez idő és aktív munka kell. A későbbiek folyamán a nagy élettapasztalat Szabóky Adolfot igen nagy emberismerettel gazdagította. Ezzel kapcsolatban fejlődött naggyá szervező ügyessége és kiváló bánásmódja. Érdekes jellemvonása, hogy sohasem az ékeszólás fegyverével igyekezett hatni, hanem mindig tényekkel bizonyította érveit.

«*Jelleme* sokkal tisztább, szándéka nyiltabb, törekvése erélyesebb, kitartása szívósabb, önbizalma szilárdabb, eljárása egyenebb volt, sem hogy akár elismerés, tisztelet, kitüntetés őt szerény egyszerűségében, akár a cselszövények, áskálódások, buzgó tevékenységében zavarhatták volna.»¹⁰ Mindég és mindenütt a fáradhatatlan tettekre készség és lelkének hatalmas eleven ereje vitte őt. De erélyessége ugyanakkor nagy buzgalommal és higgadt, méltóságteljes önérzettel is párosult. Ehhez járult még a nagy társadalmi érintkezései által kifejlődött tapintata és mindenkivel szemben és minden tekintetben kifinomodott modora.

Mindez minden visszasságtól mentesen meglátszott Szabóky Adolf egész *alakján*, megjelenésén és magatartásán. A fejtartása kissé magasba tekintő volt, az öntudatos, de egyszersmint önzetlenül jót akaró és felfelé törekvő léleké. A tekintete nyílt és bátor, de egyúttal bizalomra hangoló és megnyerő is. A szeme fölényes tudást, biztonságot sugárzó, lélekbelátó, meleg tekintetű szem. Orcáin az elhivatottságnak és a belső rendezettségnek nyugalma ül. Rózsás arcszíne alatt a joviális, a szelíd ember kedélyének finom mosolya rejtőzik. A szája a határozott beszéd és a szervező erő forrása, szabályos, éles metszésű. Magas homloka felett a hullámos hajzat, az alkotnívágyó tevékenység erejét sugárzó férfi fejének díszé. Mindez olyan előnyt jelentett Szabóky Adolf személye számára, hogy megjelenését mindenkor imponálóvá tették.

Csak általánosságban, de nem részleteiben állapítható meg az, hogy Szabóky Adolf lelkében a túlaradó emberszeretet mennyi jósnak volt a forrása. *Jószívűségére* csupán e néhány példa álljon itt. Midőn legjobb barátja: Szabó József, valami félreértés miatt kénytelen volt a novíciátust elhagyni, a többi között ezt jegyezte naplójába: «Legbensőbb érzelmem sugallata mondja: hogy nincs több barátom ezen egynél. Egy aranyat küldöttem néki, hogy segítsen magán. Ő segített magán s csak ezt válaszolta: «köszönöm». Kicsiny e szó, de higyjétek büszkélkedem benne, mert barátságomat eránta tettel is bebizonyíthatám (Napló, 1844. február 13). Jószívűségének egy másik tényét pesti tanár korában jegyezték fel. 1864. augusztus 4-én volt a pesti ház helyi káptalanja, ahol elfogadták azt a petíciót, amely szerint a nyugalomban levő rendtagok is olyan remunerációt kapjanak, mint az aktív rendtársak. Ezzel kapcsolatban felkérték a rendtársakat arra, hogy a meglevő, de csekély alap növeléséhez járuljanak hozzá valamivel. «Probat o hoc postulat o P. Adolphus Szabóky, ad augendum praedictum fundum, generosa 100 fl. Oblatione

se accessurum palam pollicitus est.» Végül jószívűségére vonatkozóan a halálakor kiadott házfőnöki jelentésben a következőket olvashatjuk: «Több jómódú iparos könnyező szemekkel bizonyította előttem, hogy kedvező helyzetét, egyedül Szabóknak, hön szeretett útmutatójának és tanácsadójának köszönheti, ki még az ágrólszakadt szegényt is jó indulatával felkarolta, anyagi segéllyel támogatta, atyai szeretetének melegével ápolgatta; közbenjáró volt, ha közbenjárásával segíthetett, hő pártoló volt, ha pártfogása által valami üdvöst eszközölhetett. Innen a bizalom, a fiúi, határtalan bizalom, mely hazaszerte, hol iparosok léteznek, megnyerő személye irányában nyilvánult».

Szabóky, mint *az ifjúságnak tanítója és nevelő pedagógusa*, kerek harminc éven át volt a magyar nemzeti kultúra szolgálatában. Kezdetben, mint gimnáziumi, később, mint reáliskolai tanár, ahol főleg a hittant és a magyar nyelvet tanította. A múlt század közepén országunk kultúrájának gyors fejlődése, polgárisodásunk és gazdasági életünk hirtelen való kialakulása egy egészen új iskolatípus megszervezését tette szükségessé. Nem érdektelen, hogy ezen gyakorlati ismereteket és gyakorlati kiképzést nyújtó iskola felállítását éppen gróf Széchenyi István sürgette. Ezen feladatok megoldása várt a reáliskolára. Nem érdektelen továbbá még az a körülmény sem, amely a reáliskolák kialakulásával kapcsolatban a piaristák nevéhez fűződik. Miként legújabbban is a tanító szerzetes rendek közül ők vették elsőnek kezükbe ma a kereskedelmi iskolatípust, úgy annak idején a reáliskolák kialakításában is tekintélyes részük volt a piaristáknak.

«Tudjuk, hogy a reáliskola egy mélyen vallásos szekta (!) kebelében keletkezett, – mondja Kemény X. Ferenc a székesfővárosi IV. kerületi reáliskola történetével kapcsolatban – tudjuk, hogy Ausztriában a talajt a reáliskolák számára leginkább a kegyesrendiek készítették elő azáltal, hogy a reális tudományoknak s a hasznos ismereteknek tért nyitottak iskoláikban. Érdekes jelenség azért, midőn látjuk, hogy nálunk is leginkább egyházi férfiak voltak, kik a reáliskolák iránti balhit ellen síkra szálltak. Németországban a harmincas években azzal vádolták a reáliskolákat, hogy a vallástalanságnak, a materializmusnak, a politikai szakadár-ságnak s a forradalmi szellemnek fészkei.» «A pestvárosi negyedik kerületi községi reáliskola csirájának azt a két reálosztályt tekinthetjük, amelyeket a múlt század negyvenes évei vége felé, Pest város közönsége a Kötő-, – mai Piarista-utcában - főnnállott főelemi tanodával kapcsolt össze. A Kötő-utcai elemi iskola s vele együtt a két reálosztály az ájtatos rendűek vezetésére volt bízva, amely tanító-szerzet a magyar oktatásügy körül különösen a XVIII. században érdemeket szerzett.»²

Ebben a reálparallel osztályban kezdte meg Szabóky Adolf nevelő munkásságát Pesten. Innen, az új iskolatípus kialakulásával átkerült a székesfőváros IV. kerületi reáliskolájához, amely a mai Reáltanoda-utcában levő Eötvös József gimnázium épületében volt. Ebben az intézetben midőn a hatosztályos német reáliskolát 1854-ben felállították, annak párhuzamos magyar tagozatát Szabóky Adolf vezetésével a piaristákra bízta. Majd 1860-tól kezdve az iskola teljesen magyar szelleművé fejlődött, és hat, illetve nyolcosztályúvá lett. Ezekben az osztályokban Szabóky Adolf eleinte hittant és magyar nyelvet tanít, mint a reáliskola rendes tanára, de a felekezet nélkülivé alakult reáliskolában is megmarad a hittan tanárának. Egyébként is Szabóky az iskola megalakulásától kezdve mindvégig a legnagyobb lelkesedéssel szolgálta a reáliskolák ügyét. A főváros iparos köreiből vitt szerepével a reáliskola tanári karának talán a legtekintélyesebb s a főváros lakosságánál bizonyára a legnépszerűbb tagja volt.»⁴

Szabóky Adolf *mint tanár* «a tanterekben calasanzi buzgósággal működött. A szó nemesebb értelmében atyja vala édes övéinek, úgy tekintette azokat, mint a szülék legdrágább kincsét, az egyház és hazának legértékesebb zálogát; nem is mulasztott el semmit, hogy őket értelmesen oktattva oda vezesse, hol dicsőség a jutalma a lankadni nem tudó nemes munkálkodásnak. Feltűnni nem vágyott soha, csendben szötte hálóját, s meglepően dús eredménnyel indította meg és végezte be halászatát. Istentől öröklött szép tehetségeit, mint Urának hű szolgája, szorgalmával megszorozva, mindenütt úgy tűnt fel, mint áldása a gondjaira bízott fiatalabb nemzedéknek».⁵

Mint tanárnak *a tudása* a kor színvonala felett magasan állott, mert amidőn a szaktanítás rendszerét 1850-ben behozták, a tanítás előmozdítására szükséges jó *könyvek megírásával* igen tevékenyen működött közre. Az elemi, a gimnázium és a reáliskolák számtani, mértani és rajzolóstanai ismereteinek elsajátítására mintegy 86 féle tankönyve jelent meg. Közülök több 7-10 kiadást ért meg. De volt használatban Szabókytól latin nyelvtan is. Földrajzi kézi atlaszát országszerte ismerték. Magyar ABC-jéről megállapította a szakbíráló: «másokat kitűnő mértékben felülmúló jelességet keres».

Szabóky tanári egyéniségének testi, lelki megnyilatkozása szerint «inkább volt nevelő, mint tanár; többre tette a vallásossággal párosult közepes műveltséget, a sokszor kételkedéssel és criticizmussal járó magas tudományosságánál. Tanítványai iránt eléggé szelíd vala, de szükség esetén kérlelhetetlen szigorú is tudott alkalmazni; az erkölcsös, csöndes magaviseletet becsülte a legtöbbre a növendékekben. Kitűnő bánásmódja volt a szülőkkel szemben, kikkel olyan meggyőzően tudott beszélni, hogy tanácsa ritkán téveszté el hatását. Tekintve Szabóky egész egyéniségét, ő egyik tiszteletre méltó s talán utolsó képviselője vala a régi pedagógiának, mely a modernnél kevésbé alkalmazkodott a növendékek egyéniségéhez, és kevesebb súlyt helyezett az értelem fejlesztésére».⁶

A magyar nemzeti közület felvirágoztatására, általában pedig a magyar nemzeti gondolatért való áldozatkészség Szabókyknál mindig tettekészen állt. Szívesen munkálkodott közre a fiatal iparosok részére rendezett ingyenes esti előadásokon. Türelemmel oktatta őket a magyar szóra, írásra, mert «a magyarságnak őszinte és lelkes barátja volt; az idegen nyelvűek iránt nagy kíméletet és türelmet tanúsított, különösen midőn felnőtteket tanított a hazai nyelvre».⁷

A pedagógus Szabóky *lelkének vallási feszülését hirdeti* ma is a IV. kerületi Eötvös József gimnázium zászlaja is, amelynek gondolatát ő már a reáliskola német korszakának idején, – 1855. október 4-én – felvetette, noha az csak 1864. június 12-én valósult meg. Szabóky Adolf jelentős közreműködése révén, több mint félezer forint adományból készült zászlót Scitovszky hercegprímás nagy ünnepélyesség közepette szentelte meg az egyetemi templomban. Ez alkalommal a szentbeszédet Szabóky Adolf mondta, dicsőítve a zászló szent kereszt jelét, mint a valódi tudomány éltető forrását.

Szabóky pedagógus lelkét ezenkívül a *magyar nemzeti gondolat* is teljesen áthatotta. Erre igen jellemző esetet tár elénk a reáliskola első szakcsoporthoz tartozó 1873. november 19-én tartott értekezlete. Ezen «a magyar nyelv ügye először került szóba, különösen ennek tanítása az alsó osztályokban. Az elnök Szabóky hangsúlyozta az egyöntetűség szükségességét; ki kell terjednie az olvasókönyv használatára, a nyelvi oktatás kezelésére, sőt lehetőleg az írásbeli gyakorlatoknál követett eljárásra is. Az oktatásnak fejlesztőleg kell hatnia a gyermek szellemére; ennek alapot vetni már az első osztályban lehet, ha az alaki képzés

mellett a tartalmára is súlyt vetünk. Csorbát ejt a tanítás sikerén, s a haladásnak gátat vet, hogy a gyermekek egyenlőtlen készültséggel lépnek a reáltanoda első osztályába; az egyik tanuló eléggé jártas a nyelvtanban, a másik alig, hogy olvasni tud. E bajon – úgymond az elnök – a vizsgálat szigorúbbá tétele segíthet. Különben lendíthetnek még az ügyön: a tanár, a gyakori ismétlések, a gyakorlatok».⁸

E néhány sorban, ha rövidre fogottan is, de benne van a jártas tanár, a nyelvét szerető magyar, a széles horizontú, de jóságos embernek lelke, akarása és türelme, vagyis dióhéjban: Szabóky a piarista, a maga teljes egészében! «Szabóky, mint pedagógus, abban szolgálhat, – kortársainak megállapítása szerint, – követésre méltó példaképül az utána következőknek, hogy ritka mértékben bírta és gyakorolta azon képességeket, mint lehet fiatal szíveket s különösen egyszerű emberek szívét, nemesebb érzelmeknek és szelídebb czélok iránt is fogékonnyá tenni.»⁹

Ez a majdnem félszázados megállapítás a legbeszédesebben hirdeti azt, hogy Szabóky az iskolában mennyire kalazanciusi volt és hogy a gyakorlati pedagógia nála, mennyire telítve volt a legtökéletesebb piarisztikummal!

Szabóky azonban nemcsak a gyakorlati pedagógiát művelte, hanem behatóan és sokat foglalkozott *pedagógia elmélettel* is, mert a kor színvonalán magasan felül álló széleslátószögű figyelő és tervező pedagógus és didakta volt. Korán foglalkozott a magyar pedagógia reformjával. Enemű munkáját a bécsi közoktatásügyi minisztérium 1850-ben adta ki Budán: «Tanrendszerterv a gimnáziumokat és reáliskolákat illetően» címmel. «Pedagógiai jegyzetbe 1847-től kezdve a határon túlról is tartalmaz feljegyzéseket az európai tanügy anyagából, statisztikájából és a megjelent értekezések címeiből. Legelső pedagógiai munkája: «Általános nézetek a történettan köréből» című pályamunka volt, amelyért három aranyat kapott (1844). Majd megjelent: «Néhány szabad szó az oktatásügy rendezéséhez Magyarországon» (1849) című értekezése, amelyet a «Tanrendszerterv» követett. Ezenkívül kézirati hagyatéka szerint foglalkozott még «a tanári lelkiismeretesség feltételei»-vel is. Mindezekon kívül a *legjellemzőbb vonása Szabóky pedagógiai felfogásának, hogy élete végéig mindenféle vonatkozásban nagy híve volt a gyakorlati életre előkészítő reáliskolai gondolatnak.*

Bár a piaristarend szelleme és a tanári foglalkozás a maga karakterjelző bélyegét az egyén munkájára ráüti, és annak működési területét körülhatárolja, mégis minden idők folyamán maradt lehetőség arra is, hogy ezenfelül a személyi értéktöbblet is kifejlődhessen. Ez kiváló módon történik meg Szabóky Adolf életében. Mivel szellemi erejét az iskolai munkakör teljesen nem emésztette fel, és mivel testi energiája is jól bírta a társadalmi munka többletét, azért történhetett meg az, hogy a magyar nemzet fejlődésében való hit és a nemzeti kultúráért való kitartó küzdés, Szabóky figyelmét *a magyar iparostársadalom felemelésére és kiművelésére* irányította. Ahogyan Szabóky ezt az önként vállalt munkát végezte, ahogyan erre idejét, erejét, szívét és lelkét áldozta, az annyira sajátos jelenség, hogy azon ma sem győzhetünk eléggé csodálkozni! Erre a nagystílusú munkára azonban Szabóky Adolf, csakis az ipari és kereskedelmi élet sokoldalú és részletes áttekintésével, csakis Istentől kapott elhivatottsággal vállalkozhatott. Mert «fáradalmat nem ismert, kora reggeltől késő estig, az év minden szakában kivétel nélkül, a napnak minden óráját munkában töltötte. Bárhol és bármikor jöttek is össze az iparosok ügyeik tisztázására, rendezésére, vagy szervezése végett, Szabóky is köztük volt; bizalommal és lelkesedéssel fogták körül a szerzetes férfiút, s ő sem

elismerést, sem jutalmat nem keserve, fáradozott érdekekben segítkezve, közvetítve, közbenjárva. Az iskolában töltött órák napi foglalkozásának csak kis részét képezték. Az ifjak közül sietett a fővárosi társadalom nagy körébe; egyik egyletből a másikba, innen mindennemű bizottsági ülésekre, felolvasásokra stb. Esti óráit pedig vagy az iparostanoncok iskolájában, vagy a legényegyletben tanítással töltötte». ¹⁰

A céhek rendszere a középkorban a kezdetleges iparágak fejlesztésére igen előnyösen hatott, és így megfelelőnek is bizonyult. Az idők folyamán azonban a céhek, mivel a hatalmukkal többször visszaéltek, főleg pedig mivel a haladó kor követelményeit: a megnövekedett igényeket ellátni nem tudták, azért megöregedtek és így feleslegessé váltak. A magyarországi céhrendszerek hatáskörének megszükitése, majd jogainak megnyirbálása 1851. februárjában kiadott ideiglenes utasításokkal kezdődött meg. Ezt követte 1859. év decemberében kiadott, az iparszabadság elvi alapján álló «nyílt parancs», amely a céheknek iparos társulatokká való átalakulását tette kötelezővé. A céhek hétszáz éves fennállásának aztán 1872. márciusában megszavazott teljes iparszabadság vetett véget. Éppen ebben az időben kezdi meg az iparosság érdekében Szabóky Adolf is férfikora teljes tevékenységét. A céhrendszerek megszűnésének és az iparszabadság kifejlődésének a kisiparosok számára veszélyt jelentő átmeneti időben Szabóky a legnagyobb odaadással vezeti, irányítja és *sürgeti az iparosok kollektív egyesülését*. Nagyszerű tanácsaival, ismeretterjesztő előadásaiival, a vitaestélyekkel és a bemutatásokkal igen-igen sokat tett az ipari érdeklődés felkeltésére és előmozdítására. Mindezekon kívül sikerült Szabókyknak az iparegyleteken belül, jelentékeny anyagi segítség nyújtásával könnyíteni az iparosság nehéz helyzetén.

«A fővárosi társadalom folyton forrongó, zűrzavaros viszonyai, az egymással küzdő ellentétes áramlatok rohamai, a felekezeti, nemzetiségi, politikai, egyéni és osztályérdekek harcai által felzaklatott hullámok között is *rendületlenül állt ő a társadalom vallás-erkölcsi oszlopai között*, s egyszerű szerzetesi öltönyében a gyárak és műhelyek munkásainak apostoli buzgalommal hirdette a becsületes munka józan elveit, s lobogtatta a polgári erények zászlaját.» «Azok között fáradozott ő, kik feladatukul tüzték ki a magyar iparnak tért nyitni a külföldivel szemben, aztán pedig az egész országban nagyobb elterjedést biztosítva, önállóságra emelni s a hazai szükségletekre nézve a külföldi ipartól függetleníteni.» ¹¹

Szabóky Adolf lelkületére, szívének jóságára és Istenbe vetett bizalmára nézve méltó kortársa volt a német *iparos ifjak* megszervezőjének: Kolping Adolfnak. Az elberfeldi levita és a magyar iparosok apostola között eltérés csak hét év korkülönbség volt. Egyebekben, főleg az iparos ifjúságot illető felfogásban és kérdésekben, a legnagyobb, a legteljesebb egyetértés és ügy buzgóság kapcsolata állott fenn köztük. Szabóky Adolf lelkének magyar nemzeti és szociális érzése, valamint szervező ereje, legtágabb munkaterét ebben a körben és akkor lelte meg, amidőn Zalka János teológiai tanár, majd később győri püspök segítségével, az iparegyletekben tapasztalt bajok orvoslására, a magyar mesterlegények egylete érdekében megkezdte a szervezkedést. Megindult tehát a katolikus iparos ifjak körében is a fejlettebb szaki és szellemi ismeretekkel rendelkező, versenyképes, magyar iparos újnemzedék kifejlesztése. Kolping Adolf és osztrák részről Gruscha Antal, mint vendég jelenlétében megalakult 1856. szeptember 8-án a *Pesti Katolikus Legényegylet*. Ennek elnöke Haas Mihály prépost, alelnöke, majd három év múlva elnöke dr. Szabóky Adolf piarista tanár lett. Az egyletben a szaki és a szellemi önképzés kifejlesztésére előadásokat és felolvasásokat rendeznek bemutatásokkal. A társas

érintkezés előmozdítására és csiszolására pedig összejöveteleket és megbeszéléseket tartanak és arra töreksenek, hogy a vallási elmélyülést mindenkor fokozzák. Szabókyról «annyi igaz, hogy szívének egyik hő dobbanása a katolikus legényegylet vála. Szeretetének kiváló tárgyaiul tekintette azokat, kik atyai gondviselése alatt növekedve, megengedték neki részesülni azon tiszta örömeiben, melyeket élvez a gondosan működő kertész híven ápolt csemetéiből. Az intézetet szemfényeül tekintette. Nem ismert nehézséget, nem fáradságot, mindent megkísértett, hogy annak szellemi és anyagi jólétet biztosítson. Közöttük járt, közöttük kelt, közöttük működött, amikor csak bokros teendői ezt neki megengedték. Főtörekvése vála: a valláserkölcsei érzelmeket fölgerjeszteni fogékony szíveikben, azon erős meggyőződésből indulva ki, hogy ezek azon biztos alap, melyre építhetik földi és földöntúli boldogságukat».⁵

Szabóky Adolfnak lelki energiája a Katolikus Legényegylet ügyével kapcsolatban párját ritkító. Érdekében a legbőségesebb, szinte kimeríthetetlen tevékenységet fejtett ki. Nem hiába mondták azt, hogy a legényegylet az ő családi köre. Itt időzött a legszívesebben. *Mint elnök 25 éven át innen irányította a katolikus mesterlegények magyar szellemű művelődését.* Nyelvi és személyi képességeivel át tudta hidalni a német és a magyar nyelvi ellentétet, és ezáltal értékes összhangot teremtett. Az ifjak közül nem egy nevelőatyjaként tisztelte és szerette őt. Viszont Szabóky nem egynek volt pártfogója és gyámolítója. A legényegylet tagjai közül soknak szépen ívelő pályáját éppen a legényegyleten keresztül Szabóky indította meg. Így például az asztaloslegényből lett színműíró Csepreghy Ferencet is.

Szabóky azonban nemcsak szóval, nemcsak anyagiak megteremtésével, hanem tollával is szolgálta a legényegyleti gondolatot. Így a következő műveket írta a legényegylet számára: Szeretet adománya, Tanácsok a vándorlegényekhez, Legényegylet (színdarab), A divatos haladás és a munkásosztály korunkban (Ludvaj álnéven). Sajnos, e szűkre szabott keretek között nincs elég hely és mód arra, hogy Szabóky Adolfnak legényegyleti és az ipari élet terén kifejtett tevékenységét a nagyságához mérten részletezve mutathassuk be, és annak kultúrtörténeti értékét kifejthessük. *Csupán azon legkiemelkedőbb pontokra mutattunk rá, amelyek a leghívebben illusztrálják azt, hogy miként lett Szabóky Adolf Istenbe vetett hitével, szívének szeretetével, értelmének kiválóságával és egyéni rátermettségével: a budai szücsmester fiából piarista tanár és a magyar iparosság apostola.*

Az ipar fejlesztése érdekében szóval, tettel és írásban is mindent elkövetett. Ezirányú irodalmi munkái: Kitüntetések a magyar mezőgazdaság, ipar, művészet és tudomány számára az 1873-iki bécsi kiállításon. Budapest 1874. – Emlék az 1873-iki bécsi kiállításon kitüntetett budapesti kiállítóknak, 1875. május 17-én végbement érem- és okmány kiosztási ünnepélyre. Budapest 1875. – Budapest iparosai 1877-ben. – Magyarország ipartársulatai 1878-ban. – Emlék az 1879-iki országos székesfehérvári kiállításon kitüntetett budapesti kiállítóknak 1879. november 30-án végbement érem- és okmány kiosztási ünnepélyére. – Utolsó nagyobb műve, az Iparos címtár, halála miatt félbeszakadt.

Ez a nagyfokú és kiváló hozzáértéssel párosult, önzetlen, szervező és irányító munka dr. Szabóky Adolfnak nem csekély *tekintélyt és elismerést* szerzett, amelyet az ipari kultúránk fejlődése folyamán mind szélesebb körben vettek igénybe. Így nagy érdemei voltak az «Országos Iparegyesület» létrehozásában, tagja volt magyar részről a párisi és a londoni világkiállítás rendező bizottságának, a bécsi világtárlat bírálóbizottságának. Hatalmas sikert aratott a magyar ipar fejlődését feltüntető

statisztikája. Mint a székesfőváros törvényhatósági bizottságának tagja, az iparrendészeti ügyosztály vezetője volt. Kiváló érdeme Szabóknak még az is, hogy kitűnő gyakorlati érzéke, a tőke és a termelés egybekapcsolásával az ipari szövetkezetet megeremtette; a népbankokat, az ipari- és a kölcsönsegélyző egyleteket megszervezte, s így az iparügy hiteléletét nagyban előre lendítette. De nem kerülte el a figyelmét az iparosok özvegyi, betegsegélyző és temetkezési egyleteinek alakítása sem. Negyedszáz ilyen egyesületnek volt tagja, vagy tiszteletbeli elnöke. Nem érdektelen az sem, hogy ezek közül a Szent Annáról nevezett segélyegylet «Szabóky-alapítvány»-t létesített az elhunyt tagok árváinak gondozására.

A köz érdekében kifejtett határtalan munkálkodását mindenki, de főleg az iparososztály országszerte érezte és értékelte. *A hálás elismerés* megtisztelő kinyilvánításai számtalan esetben és szép formában jutottak kifejezésre. Erről tanúskodnak a bécsi, párisi, londoni, kecskeméti, szegedi, székesfehérvári kiállítások mesterileg kiállított elismerő bizonyágleveli, mint díszokmányok. De erről tanúskodik az a tény is, hogy 1870-ben a *Ferenc József-rend lovagja* lett, majd 1873-ban pedig a *III. osztályú vaskoronarend keresztyét* nyerte. A szegedi országos ipar- és mezőgazdasági kiállítás létesítése körül kifejtett buzgalma a magyar kormány, a szegedi árvíz alkalmával szerzett érdeme: a király részéről nyert legfelső elismerő méltánylást.

Az éveken át tartó ilyen arányú hatalmas elfoglaltság és állandóan végzett munka, ha látszólag nem is, de valójában nem kímélte meg Szabóky Adolfnak szervezetét sem. 1879 telén meghűlt. Mivel önmagával nem igen gondolt, azért lapangó tüdőbaja elhatalmasodott, és nagystílusú, tevékeny életének 1880. július 22-én véget vetett.

Így végezte be dr. Szabóky Adolf «az önkényt vállalt kötelességet, melynek a tiszta jellem hűségével és a becsület pontosságával tett eleget, egészen az önfeláldozásig». A Katolikus Legényegylet új székházának felavatásán személy szerint, sajnos már nem jelenhetett meg. A Mindenható kifürkészhetetlen akarata ugyanis dr. Szabóky Adolfot e földi élet küzdőteréről már előbb magához szólította. Jövöbetekintő karakteres fejé azonban bronzba öntve az előcsarnokba került.

Amíg élt, elvonult előtte a magyar iparos múlt, de elvonul előtte a magyar jövő iparos nemzedéke is mindaddig, amíg a magyarság lelkében az Úr Krisztus él! Országos részvét és ritka pompa kísérte utolsó útjára «a magyar iparosság apostolát».

A kerepesi temetőben, a kápolna mögötti díszsírhelyen a hálás kegyelet nagyszerű síremléket állított neki. Szülőházát a Katolikus Legényegylet márványtáblával jelölte meg. A Székesfőváros Közmunkák Tanácsa pedig a VIII. kerületben az Orczy-út és a Könyves Kálmán-körút között *Szabóky Adolfról utcát nevezett el* annak kifejezésére, hogy szelleme a magyar ipari kultúrában mindig megbecsültén fog élni!

Takáts Sándor: A főváros alapította budapesti piarista kollégium története. Budapesti Hornyánszky Viktor könyvnyomdája, 1895. 1 = 340. oldal.

Kemény X. Ferenc: A budapesti IV. ker. közs. főreáliskola története 1854-1896. 2 = 6. és 43. oldal; 4-39. oldal; 6 = 203. oldal; 8 = 224. oldal; 9 = 203. oldal.

Kiss E. József: Emlékkönyv a Budapest székesfővárosi IV. ker. főreáliskola félszázados fennállásának évfordulójára 1905. 3 = 11. oldal; 7 = 67. oldal.

Lengyel József budapesti házfőnök gyászjelentése. 5.Fekete E.: Kegyeletes életrajzok: 1879-1880. Dr. Szabóky Adolf. 10=21., 22. oldal, 11 =23. oldal.

Mátrai János: Dr. Szabóky Adolf a Katolikus Legényegylet alapítója 120 éves évfordulójára. 1941. Kiadja az Országos Katolikus Központi Katolikus Legényegylet 1941. 12= 4. oldal.